

Csepeli Réka

A 2024-es európai parlamenti választások mint a francia demokráciamodellel megmértetése

Az európai parlamenti választások mindig is egyfajta politikai népszerűségi mérceként működtek Franciaországban, a két esedékes elnökválasztás között. Ez a jelenség idén fokozott mértéket látszik ölteni. Olyannyira, hogy a közelgő, június 9-ére kiírt EP-választásokat számos politikai elemző, illetve egyes pártok maguk is a 2027-es elnökválasztás első fordulójaként értelmezik. A francia választópolgárokban a megszokottnál nagyobb része ragadhatja meg ezt az alkalmat arra, hogy voksát adott esetben az Emmanuel Macron által képviselt irányvonal ellen fellépő pártokra adja le. Rövid elemzésünk ennek a jelenségnek a legfőbb okaira keresi a választ.

Első látásra valóban logikusnak tűnhet egy, az európai parlamenti választásokat a 2027-es elnökválasztás tükrében elemző álláspont, mind a politikusok, mind a választópolgárok, és persze a médiumok részéről is. Hiszen Emmanuel Macron második, a francia alkotmány szerint tehát az utolsó elnöki mandátumának (*quinquennat*)¹ lassan a záró periódusához közeledünk (ugyan még három év választ el bennünket a következő elnökválasztástól, de az ötödik köztársaság elnöki szisztémája és az ezzel járó, az egész politikai rendszert alapjaiban meghatározó hatalmi pozíció mindenek fölé emeli ezt az ötévenként esedékes választást). A 2027-es voksolás annál is inkább kerül már most a figyelem középpontjába, mert eddig a dátumig már ilyen átfogó, az egész országot érintő választásokra nem kerül sor (a 2026-os önkormányzati választások tétje ugyan szintén nagy, ugyanakkor más típusú). A három év múlva esedékes „demokratikus trónöröklés” kérdése tehát – tegyük hozzá, érthető módon – már most igen komolyan foglalkoztatja a francia közéletet.

Az eddigi európai parlamenti választásokhoz képest idén nagyobb részvételre lehet számítani a francia választópolgárok részéről (2014-ben a szavazati joggal rendelkezők 42,61%-a, míg 2019-ben 50,66%-a járult az urnákhoz).² Ez a valamelyest növekedő tendenciát mutató részvételi arány annál is inkább érdekes, mert a szavazati jogukkal nem élő francia állampolgárok

¹ BRÉCHON 2022.

² Részvételi arány 2024.

száma a nemzeti szintű választások alkalmával viszont fokozatosan növekszik: a 2022-es elnök- és nemzetgyűlési választásokon a szavazati joggal rendelkező francia állampolgároknak csupán az egyharmada járult mindkét fordulóban az urnákhoz.³

Ennek az európai parlamenti választások alkalmakor megfigyelhető, valamelyest növekedő részvételi aránynak a legkézenfekvőbb, mintegy logikus magyarázata valóban lehet az, hogy ezt a demokratikus önkifejezési lehetőséget sokan a Franciaországban jelentőségében mindent felülmúló elnökválasztás „előjátékaként” értelmezik. Ezt a hozzáállást erősíti az is, hogy a franciák jó része bizony felkapta a fejét Macron elnök a közelmúltban az orosz–ukrán konfliktus kapcsán tanúsított harcias magatartására, amely többekből jogilag ugyan megalapozatlannak tűnő, ugyanakkor érthető ingerültséget váltott ki, sőt a félelmet keltő háborús konfliktus lehetőségével fenyegetett.⁴

Emmanuel Macron EU-s „taktikázása” a németek befolyásának csökkenése, illetve az európai stratégiai autonómia növelése érdekében az idei év eleje óta új színezetet vett. Ezt az egyre demonstratívabb attitűdöt Vlagyimir Putyinnal szemben tanúsított harcias magatartása illusztrálja a legjobban. Ezt a franciák közül többen a 2023 júliusában, sokak szerint „feltűnően csöndben” megszavazott hadfelkészültségi törvény (*loi de programmation militaire*) logikus folyományaként, illetve konkrét alkalmazásaként értelmezik.⁵

Továbbá, a spektrumot kicsit kitágítva, érdemes általánosságban véve a demokrácia és különösképpen a francia demokratikus modell válságának tükrében is megvizsgálnunk ezt a kérdést. A politikai elit és a „nép” fokozatos eltávolodása egymástól, a nagytőke abszolutizmusa, az *État Providence* megkérdőjelezése, az érték- és identitásvesztés, a demokrácia mint államrendezési és értékrend erőzítője (a fiatalok depolitizálódása) mind ennek az egyre erősödő tendenciának a része, illetve egyben mutatója is.

Mindezek mellett a hagyományos jobb- és baloldali pártelosztás (PS – szocialista és LR – les Républicains) mára már nem releváns (ennek mintegy illusztrációjaként szolgálnak a legutóbbi, 2022-es elnökválasztás adatai: a szocialista párt színeiben indult Anne Hidalgo a szavazatok kevesebb mint 2, a republikánusok oldalán kampányoló Valérie Pécresse pedig alig több mint 4%-át kapta).

³ BLOCH 2023.

⁴ LOI n° 2023-703 du 1er août 2023 relative à la programmation militaire pour les années 2024 à 2030 et portant diverses dispositions intéressant la défense 2023.

⁵ ASMOUN 2024.

Ezzel párhuzamosan megfigyelhető a politikai pártok, illetve az állampolgárok választásainak radikalizálódása (egyreszről az RN – *Rassemblement National*, azaz Nemzeti Tömörülés, másrészről, bár egyre kisebb mértékben, az LFI – *La France Insoumise* – irányában), illetve a hatalmon lévő, Emmanuel Macron által vezetett koalíció (*Renaissance*) a hagyományos jobboldal-baloldal modellel nehezen értelmezhető, hibrid karaktere (Emmanuel Macron már 2016-tól egy, a balról is, jobbról is toborzó, progresszista, konzervativizmus-sal szemben álló politikai irányvonalat hirdetett meg). Az ötödik köztársaság Franciaországának demokráciáját az első, a François Mitterand által vezetett baloldal által 1981-ben megnyert elnökválasztás óta a szocialista (PS), illetve a republikánus (UMP, majd LR) párt váltógazdasága jellemzi. Ehhez képest jelentős elmozdulás figyelhető meg ebben a már mintegy hagyományosnak titulált ritmusban Emmanuel Macron első ötéves elnöki ciklusa óta, amely voltaképpen felrúgja az évtizedek óta uralkodó *status quót*. Ezt a tendenciát ugyan némileg árnyalja a szocialista párt visszatérése a ringbe, Raphaël Glucksmann vezetésével, az európai parlamenti választások keretében.

A közelmúltban több pártnál is lezajlott „újrakeresztelések” is ezt a hagyományos jobb- és baloldali leosztást mintegy felülíró tendenciát tükrözik: a *Front National*-ból még Marine Le Pen elnöklete alatt, 2018-ban *Rassemblement National* (RN) lett, Macron második elnökségének alkalmából (2022) a *La République en Marche*-ből (LREM) pedig az elnöki többségbe tömörülő pártokból már a 2019-es EP-választásokra alakult *Renaissance*. Egyébként ez a névváltoztatási folyamat már 2015-ben elindult, amikor az UMP (*Union pour un Mouvement Populaire*) felvette az LR (*Les Républicains*) nevet.

Más szempontból vizsgálva azonban az a logika, miszerint az európai parlamenti választások a francia elnökválasztás első fordulóját jelentenék, több szempontból is hibásan értelmezhető lehet.

Egyrészt azért, mert a francia elnökválasztás kétfordulós, kifejezetten a leendő elnök személyére koncentráló, továbbá – különösen az elmúlt időkben (pontosabban Jacques Chirac és Jean-Marie Le Pen 2002-es második fordulóssal összecsapását követően) – a „hasznos voksrá” koncentráló választás. Az ezredforduló óta ugyanis a francia választópolgárok igen jelentős része nem az általa választott és az ő álláspontjával azonosulni tudó jelöltre, hanem a vele szemben álló, általa elfogadhatatlannak tartott jelölt ellen voksol (ez volt a helyzet a két legutóbbi elnökválasztás esetében is, 2017-ben, illetve 2022-ben, amikor Emmanuel Macron Marine Le Penel küzdött meg az elnöki posztért, mindkét esetben győztesen kikerülve a harcból).

Érdekes azt is megfigyelnünk, többek között az egyre látványosabb „szélsőbb irányba tolódás” tükrében, hogy a két érintett párt, az immáron Jordan Bardella elnöklete alatt működő, Marine Le Pen névvel fémjelzett *Rassemblement National* (RN), illetve a politikai paletta ellenkező, baloldali pólusán a Jean-Luc Mélenchon személyéhez és nevéhez szorosan kötődő *La France Insoumise* (LFI) esélyei között is egyre növekszik a távolság. A közelgő EP-választások alkalmával a potenciálisan a Nemzeti Tömörülésre szavazók száma ugyanis napról napra nő (a mai állás szerint a potenciális szavazók mintegy 31%-a voksolna rájuk), míg az LFI táboráé egyre csökken (az előrejelzések szerint alig 5%-os eredménnyel).

Ez az egyre erősödő tendencia azzal is magyarázható, hogy a Nemzeti Tömörülés (*Rassemblement National*) fokozatosan „beáll a sorba”, és mint republikánus, azaz a köztársasági eszme játékszabályait immáron nyíltan elfogadó párt áll a szavazók elé (mindezzel szakítva a megkérdőjelezhető múlttal, különösen Jean-Marie Le Pen szélsőséges attitűdjével, antiszemita kirohanásaival: új név, új arcok – folyamatos „toborzás”). Innentől kezdve a párt mint demokratikus alternatíva lép fel az Emmanuel Macron által diktált politikai irányvonallal (*la macronie*) szemben.

A közelgő európai parlamenti választások előtti átmeneti konklúzióként és egyben a két álláspont közti kompromisszumként annyit biztosan leszögezhetünk, hogy a francia választópolgárok június 9-i szavazatai mintegy iránymutatásként szolgálhatnak a 2027-ben esedékes elnökválasztás tekintetében.

2024. április 9.

Felhasznált irodalom

- ASMOUN, Faouzi (2024): VRAI OU FAUX. Guerre en Ukraine: les Français peuvent-ils vraiment être envoyés en Ukraine grâce à la nouvelle loi de programmation militaire? *La Dépêche*, 2024. március 5. Online: <https://ladepeche.fr/2024/03/05/vrai-ou-faux-guerre-en-ukraine-les-francais-peuvent-ils-vraiment-etre-envoyes-en-ukraine-grace-a-la-nouvelle-loi-de-programmation-militaire-11804174.php#>
- BLOCH, Kilian (2023). Élections présidentielle et législatives de 2022 : seul un tiers des électeurs a voté à tous les tours. *Institut national de la statistique et des études économiques*, 2022. november 17. Online: <https://insee.fr/fr/statistiques/6658145>
- BRÉCHON, Pierre (2022): *Les élections présidentielles françaises*. [H. n.]: Presses Universitaires de Grenoble.
- CHASTAND, Jean-Baptiste et al. (2024): Emmanuel Macron persiste sur l’envoi éventuel de militaires en Ukraine, la plupart des alliés occidentaux prennent leurs distances. *Le Monde*,

Csepeli Réka

2024. február 28. Online: https://lemonde.fr/international/article/2024/02/28/guerre-en-ukraine-emmanuel-macron-provoque-un-tolle-mais-persiste-sur-l-envoi-eventuel-de-militaires-occidentaux_6218963_3210.html

LOI n° 2023-703 du 1er août 2023 relative à la programmation militaire pour les années 2024 à 2030 et portant diverses dispositions intéressant la défense (2023). *Légifrance*, 2023. július 28. Online: <https://legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000047914986/2024-02-03/>

Résztvételi arány (2024). *Európai Parlament*. Online: <https://results.elections.europa.eu/hu/reszveteli-arany/>

Texte intégral de la Constitution du 4 octobre 1958 en vigueur (2024). *Conseil Constitutionnel*, 2024. március 8. Online: <https://conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/texte-integral-de-la-constitution-du-4-octobre-1958-en-vigueur>